

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASA A IX-A
– CICLUL INFERIOR AL LICEULUI –

ARTA ACTORULUI

[CURRICULUM DIFERENȚIAT]

Filiera vocațională, profil artistic, specializarea Arta actorului

Aprobat prin ordin al ministrului
nr. 5006 / 14.10.2004

NOTA DE FUNDAMENTARE

privind elaborarea programelor școlare pentru clasele a IX-a și a X-a

Programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a, documente reglatoare componente ale curriculumului național au fost elaborate în conformitate cu:

- asumarea de către România a *Planului detaliat de lucru asupra obiectivelor sistemelor educaționale și de formare profesională din Europa*, ratificat de Consiliul European de la Barcelona, în 2002, și a *Declarației miniștrilor europeni ai educației și formării profesionale și a Comisiei Europene cu privire la consolidarea cooperării europene în formarea profesională – „Declarația de la Copenhaga”*, convenită la Copenhaga în 2002;
- obiectivele actuale ale reformei învățământului din România vizând finalitățile, curriculumul și structura învățământului obligatoriu stabilite în conformitate cu prevederile Legii învățământului nr. 84/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare și ale Legii nr. 268/2003 pentru modificarea Legii învățământului nr. 84/1995;
- nevoia de adaptare a curriculumului național la schimbările din structura învățământului preuniversitar: apartenența claselor a IX-a și a X-a deopotrivă la învățământul obligatoriu și la cel liceal;
- valorificarea experienței pozitive privind proiectarea curriculumului pentru învățământul liceal pornind de la competențe ca achiziții finale al învățării, prin care se asigură accentuarea dimensiunii acționale în formarea elevilor.
- rolul și statutul disciplinelor școlare, stabilite în planurile cadru de învățământ aprobate prin ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5723/ 23.12.2003.

Structurarea noilor planuri cadru de învățământ pentru clasele a IX-a și a X-a pe componentele **trunchi comun** și **curriculum diferențiat** determină organizarea, la nivelul programei școlare, a ofertei educaționale centrale în competențe și conținuturi ale învățării prezentate distinct, pentru fiecare dintre aceste componente.

În aceste condiții, noile programe școlare pentru clasele a IX-a – a X-a au următoarea structură:

- **Notă de fundamentare**, elaborată în scopul prezentării relației dintre programele școlare pentru clasele a IX-a și a X-a și documentele de politică educațională și curriculară pe care acestea se fundamentează;
- **Notă de prezentare**, în care se detaliază rolul disciplinei de învățământ și statutul specific al acesteia în cadrul curriculumului național, precum și contribuția disciplinei de învățământ la cele opt domenii de competențe cheie stabilite la nivel european;
- **Competențe generale**, cu un nivel accentuat de complexitate, definite pe o disciplină de învățământ sau, după caz, pe o categorie de discipline de învățământ, pentru a evidenția achizițiile finale de învățare ale elevilor la sfârșitul învățământului obligatoriu și/ sau pentru a orienta pregătirea de specialitate a acestora;
- **Valori și atitudini**, finalități de natură axiologică, urmărite prin studiul disciplinei, definite pentru învățământul liceal;
- **Competențe specifice - conținuturi**, nucleul funcțional al programei școlare, definit pentru fiecare an de studiu;
- **Sugestii metodologice**, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute în programele școlare.

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina *Arta actorului* se studiază în cadrul curriculum-ului diferențiat, profilul artistic, specializarea arta actorului, fiindu-i alocate 3 ore/săptămână, pentru clasele a IX-a și a X-a.

Educația artistică cu specific teatral are ca principal scop realizarea unei deschideri culturale multidimensionale, care să îi sensibilizeze pe elevi în fața vastului fenomen artistic (teatru, muzică, pictură, sculptură, artă decorativă, artă ambientală, design etc.) și să îl familiarizeze cu criteriile de evaluare a creației artistice (prin dezvoltarea bunului simț artistic către bunul gust artistic).

Ar fi de dorit ca elevii care absolvă această specialitate să-și continue studiile în domeniul artistic, ca actori, critici, regizori de teatru sau film, dansatori, coregrafi, artiști plastici etc. În același timp, urmând alte specializări, ei pot deveni avocați – cu o vorbire și o gestică expresivă –, manageri și oameni de afaceri – ce cunosc arta de a convinge –, pedagogi ș.a.m.d., având abilități precum: diplomație, disponibilitate, determinare pozitivă, voce convingătoare, ținută etc.

Cei care nu vor alege profesii legate de scena de teatru vor contribui, cu siguranță, la dezvoltarea fenomenului cultural ca public specializat pentru teatre, muzee, expoziții și vor fi cei care, având un gust artistic format, vor contribui la configurarea și ameliorarea ambientului.

În elaborarea programei de față au fost luate în considerație atât cercetările în domeniul curricular, tendințele pe plan internațional, cât și opiniile unor profesori cu o bogată experiență didactică în sistemul educațional românesc.

Structura acestui curriculum cuprinde: competențe specifice corelate cu unități de conținut și sugestii metodologice.

Competențele specifice și conținuturile învățării din structura acestei programe sunt proiectate astfel încât să determine vizibil evoluția elevilor pe parcursul învățământului liceal.

Formarea competențelor specifice pentru specializarea arta actorului – în fapt, actualizarea aptitudinilor artistice – presupune, în cazul teatrului, experimentarea concretă a fenomenului artistic dublată de posibilitatea exprimării individuale și întărite de componenta cognitivă.

Prezenta programă este valabilă și pentru școlile cu predare în limbile minorităților naționale.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea caracteristicilor propriei personalități și pe cele ale mediului natural și social, descoperite cu mijloace specifice artei actorului
2. Aplicarea principiilor artei actorului în situații diverse

VALORI ȘI ATITUDINI

1. Încrederea în propriile posibilități de exprimare în public, cu scopul de a transmite gânduri și emoții.
2. Disponibilitatea pentru conștientizarea propriului potențial (fizic, cognitiv, emoțional) necesară exprimării artistice
3. Manifestarea unei atitudini pozitive față de valorile culturale sub diferite aspecte (descoperire, valorificare, conservare etc.)

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea caracteristicilor proprii personalității și pe cele ale mediului natural și social, descoperite cu mijloace specifice artei actorului

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Observarea elementelor mediului înconjurător	- Tehnici de observare (participativă și neparticipativă, structurată și nestructurată etc.) a ansamblului și a detaliilor
1.2. Conștientizarea propriului trup și a aparatului fonor-respirator, pentru a le identifica specificul	- <i>Exerciții fizice pentru:</i> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rularea coloanei vertebrale (pe sol și în picioare, pentru dezvoltarea mobilității); ▪ mobilitatea articulațiilor; ▪ eliminarea deprinderilor greșite (a sta cocoșat, cu bazinul ieșit în față, cu genunchii îndoiți, cu un umăr mai sus, cu capul într-o parte etc.); ▪ dezvoltarea ritmicității (mișcarea pe un fond muzical după un ritm impus etc.). - <i>Exerciții vocale pentru:</i> <ul style="list-style-type: none"> ▪ conștientizarea respirației (în condiții normale sau de efort); ▪ conștientizarea elementelor care formează aparatul fonor-respirator și a funcției de comunicare a limbajului; ▪ eliminarea deprinderilor greșite, a defectelor de dicție.

2. Aplicarea principiilor artei actorului în situații diverse

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Exersarea atenției, a concentrării, a memoriei, a coordonării, a a promptitudinii, a imaginației, a sincronizării, prin jocuri simple	- Jocuri teatrale simple: <i>Numărătoarea, Memorie pe cerc, Pași, Conopida, Oglinda, Ce s-a schimbat? Mașina de scris, Povestea.</i>
2.2. Descoperirea semnificațiilor disciplinei artistice și ale lucrului în echipă – condiții esențiale ale artei teatrale	- Regulile de bază ale jocului teatral (<i>sine qua non</i>): <ul style="list-style-type: none"> ▪ să accepți regulile jocului propus; ▪ regula tăcerii (după ce jocul a început și regulile au fost explicate, elevul nu mai are voie să vorbească); ▪ poziția zero (stând pe scaun, sau în picioare, sau pe sol, elevul trebuie obișnuit să stea cu spatele drept, cu tălpile paralele, depărtate la o lungime de umeri, cu brațele relaxate); ▪ cine greșește iese din joc (excluderea are rolul de a motiva jucătorii să crească miza și de aceea va fi aplicată după o anumită perioadă de timp); ▪ cooperarea (deși elevul trebuie să-și construiască o strategie individuală, pentru a rămâne în joc până la final, învingându-i pe ceilalți jucători, el nu trebuie să uite că este vorba despre un joc, că uneori este necesar să se sacrifice, pentru ca jocul să continue, și că trebuie să-și protejeze partenerii; dacă îi accidentează, își pierde condiția de jucător, ca și în sport.); ▪ respectarea formației de lucru, care poate fi: <ul style="list-style-type: none"> - <i>cerc</i>: elevii se așează rapid în cerc, cu fața în aceeași direcție, cu distanțe egale între ei; - <i>semicerc</i>: elevii se așează rapid într-un semicerc deschis spre public, în acest caz, spre profesori, astfel încât să se poată vedea unul pe celălalt, păstrând distanțe egale între ei; - <i>pătrat</i>, - <i>cruce</i>, - <i>linie</i>, - <i>coloană</i> etc. - „<i>Forfota</i>”: formație aleatorie; elevii merg în același ritm prin toată clasa, dar au ca sarcină umplerea spațiului în întregime și păstrarea distanțelor dintre ei.

SUGESTII METODOLOGICE

Construirea demersului didactic pornind de la această programă presupune urmărirea unui plan de studiu evolutiv, de la simplu la complex. Conținuturile sunt tot atâția pași spre un sistem de predare urmând o metodă cumulativă, fiind organizate după principiul spiralei.

În scopul sprijinirii activității cadrelor didactice, este utilă detalierea conținuturilor învățării (exemple de jocuri și exerciții utile ca tipologie și etapizare a studiului), pe parcursul prezentării aspectelor cu caracter metodologic.

Din punct de vedere atitudinal, cadrele didactice care predau disciplina *Arta actorului* ar trebui să evite inducerea ideii că la finalul studiilor liceale elevii vor fi actori. **Demersul didactic specific acestei discipline va fi eminent practic și va consta în:**

- ◆ exersarea competențelor specifice, experimentarea în clasă, în cadrul grupului de lucru, prin exerciții, jocuri, improvizații de grup și individuale, scene – toate acestea, sub conducerea și observația profesorului;
- ◆ optimizarea dezvoltării fizice, afective și psihice, prin dezvoltarea capacităților motrice generale, prin dezvoltarea expresivității vocale și corporale, prin formarea unui cadru de expresie dezinhibată a gândurilor și a sentimentelor proprii, cu scopul de a dezvolta o personalitate armonioasă și originală;
- ◆ vizionarea de spectacole de teatru (dramatic, liric, pentru copii, de păpuși, teatru-dans etc.), de casete video cu filme și spectacole de referință, audierea de CD-uri și casete cu muzică de referință, vizitarea de expoziții, muzee și, poate, în primul rând, teme de lectură urmate de discuții gen seminar;
- ◆ studii pentru acasă, care vor fi prezentate prin exerciții practice sau prin expuneri teoretice. (În cazul lucrărilor scrise – referate, eseuri – se va urmări exprimarea corectă în limba română, logica și coerența ideilor, în raport cu ideile principale, concizia, claritatea și aplicabilitatea în practică a studiilor teoretice)

Într-o primă etapă, cadrul didactic va stabili **cadrul de lucru**. Este vorba despre cadrul fizic, exterior și despre atmosfera care trebuie creată la orele de *Arta actorului* (plăcere, destindere, relaxare) – aspect generat de tehnica pe care profesorul o utilizează în abordarea elevilor, care îi atrage spre învățarea specific teatrală respectiv spre experimentare practică. **La această disciplină se învață prin joc, nu prin constrângere.** La începutul clasei a IX-a este necesar ca elevii să se cunoască între ei, obiectiv care se poate obține ușor prin activitățile de tip joc. În cadrul unor „interviuri”, fiecare elev se prezintă în ceea ce consideră el esențial. Este o modalitate de autocunoaștere și de cunoaștere a colegilor. Colegii pot să-i adreseze întrebări.

De asemenea, fiecare elev va spune despre colegi ce îi inspiră – poate o piatră, o floare de o anumită culoare, un anotimp etc. Exercițiul va fi reluat după o perioadă de timp, pentru a face comparația între prima impresie și o cunoaștere mai profundă.

În ce privește **cadrul fizic** al clasei, nu este vorba despre o clasă obișnuită, cu bănci fixe, ci despre una dotată cu mese și cu scaune care se pot aranja după necesități, cu niște cuburi de diverse mărimi și o minimă recuzită pe care o selectează cadrul didactic.

□ Exprimarea

Elevii trebuie să se deprindă rapid cu ascultarea: să se asculte unul pe altul în mod real, să-și respecte părerile unii altora, să-și dozeze spiritul critic, astfel încât o observație adusă colegului să nu-l inhibe, pentru că fiecare va avea ocazia să se exprime. Exprimarea va fi liberă, concisă, cu asumarea responsabilității pentru părerea personală.

□ Observația

Elevii vor primi ca temă încă de la primele ore să se autoobserve, în încercarea de a autoconștientizare, să-i observe pe cei din jur și mediul înconjurător. În scopul eficientizării activității de observare, cadrul didactic le va indica elevilor ce anume ar trebui să observe, eventual să consemneze și să valorifice în diferite momente ale activității (observația structurată) sau va fi utilizată observația nestructurată, cu scopul de a pune în evidență aspectele pe care elevii le observă în mod predilect, în funcție de propriile interese sau de experiența anterioară. De asemenea, se poate apela la diferite forme de observare participativă, cu implicarea elevilor în situațiile în care au rol de observatori, și la observarea neparticipativă, în care observatorul, vizualizat sau nu de către cei observați, observă, în funcție de intențiile sale ceea ce îi este util, fără să se implice în activitate. Elevii vor fi întrebați foarte des ce au văzut, ce au observat, ce le-a atras atenția în mod deosebit, ce i-a sensibilizat. Se vor exprima concis, explicând situația, contextul în care au auzit/văzut ceea ce i-a marcat.

□ Optimizarea autocontrolului

În scopul optimizării autocontrolului, un exercițiu posibil ar fi *Ochiul interior*: elevii așezați pe sol cu ochii închiși vor asculta comenzi date de către cadrul didactic și vor acționa interior conform indicațiilor acestuia. Cu ajutorul *Ochiului interior*, ca o cameră minusculă de filmat, elevul „va naviga” prin propriul corp, imaginându-și tridimensional oasele, mușchii, organele etc.

□ Cooperarea

Elevii de la specializarea arta actorului trebuie să înțeleagă rapid ce tip de lucru în echipă presupune activitatea teatrală: lucrăm în echipă, cooperăm și atunci când facem un exercițiu împreună, și atunci când un grup lucrează, iar altul privește, și atunci când un singur elev lucrează și toți ceilalți privesc.

Exemple de jocuri simple

- ◆ *Numărătoarea*. Elevii trebuie să numere crescător, spunând fiecare câte un număr, într-o ordine aleatorie. Dacă doi elevi spun același număr deodată, se consideră greșeală și se reia. Acest exercițiu se realizează în dublă variantă – cu ochii deschiși și cu ochii închiși – și se discută diferențele.
- ◆ *Memorie pe cerc*. Elevii sunt organizați în formație de cerc. Un elev spune un cuvânt, cel din dreapta lui reia cuvântul și adaugă la rândul său unul etc. Cine nu-și poate aminti cuvintele în ordinea corectă de trei ori la rând iese din joc. Atunci când s-a ajuns la un anumit număr de cuvinte, profesorul poate propune elevilor să imagineze o poveste – logică sau chiar fantastică –, păstrând cuvintele în acea ordine. Pot de asemenea să imagineze pe o temă dată.
- ◆ *Pași*. Profesorul alege trei sau patru cifre. De exemplu, 5, 7, 3. Elevii, umăr la umăr sau în cerc, trebuie să facă, sincron și călcând cu același picior deodată – se pornește mereu cu dreptul – 5 pași înainte, 7 pași înapoi, 3 pași înainte și se reia. Se poate complica, precizând și un anumit tip de mers: pe vârfuri, pe călcâie etc. Evident, cifrele sunt mereu altele.
- ◆ *Conopida*. Se stabilesc niște comenzi, astfel: la cuvântul *varză*, sărim cu genunchii la piept, la *ciment*, facem o genuflexiune ș.a.m.d. Jocul acesta exersează memoria, comanda mentală rapidă și promptitudinea cu care aceasta este executată de trup.
- ◆ *Oglinda*. Doi elevi stau față în față. Unul propune o mișcare continuă și lentă, pe care celălalt trebuie să o preia aproape simultan.
- ◆ *Ce s-a schimbat?* Mai multe obiecte sunt așezate pe o masă. Un elev memorează această imagine. Se întoarce cu spatele, iar ceilalți schimbă ceva: un detaliu sau un lucru aparent ușor de remarcat – cum ar fi excluderea unui obiect. El trebuie să ghicească ce s-a schimbat. Sau doi elevi, față în față, se studiază – cum este aranjată bluza, ce culoare au pantofii etc. Unul închide ochii, iar celălalt schimbă ceva. Primul trebuie să ghicească ce a fost schimbat. Același exercițiu poate fi realizat cu un grup mai mare de elevi. Unul va căuta să descopere schimbările făcute în ținuta și în poziția colegilor.
- ◆ *Mașina de scris*. Exercițiul se realizează în semicerc. Se împart literele alfabetului și semnele ortografice. Întregul grup va scrie propoziții, fraze alese de către profesor sau de către elevi.
- ◆ *Povestea*. Pe o temă dată sau fără temă, un elev începe o poveste – reală sau fantastică, totuși cu logică internă – pe care alt elev o continuă până la un punct, apoi ceilalți, pe rând.

Exemplele ar putea continua. Sugestii de jocuri se pot găsi consultând bibliografia de specialitate, de exemplu, Viola Spolin, *Improvizație pentru teatru* sau revista *Atelier*, publicație bianuală a Catedrei de Arta Actorului – UNATC București. Însă este important ca profesorul să aibă disponibilitatea de a imagina sau de a combina ceea ce știe deja, acele jocuri și exerciții necesare fiecărui grup în parte. El trebuie să pornească de la jocuri și exerciții simple, să le complice și să le diversifice treptat, adaptându-se la nevoile fiecărui grup de elevi.